

A SZABADPÉNZ ELMÉLETE A JELENLEGI HAZAI HELYI PÉNZEK MŰKÖDÉSÉBEN

BALOGH LÁSZLÓ¹
PARÁDI-DOLGOS ANETT²
VARGA JÓZSEF³

Összefoglalás

2013 júniusában három helyi pénz van forgalomban Magyarországon: a (soproni) Kékfrank 2010 májusában került elsőként kibocsátásra, 2012-ben pedig a (Veszprém környéki) Balatoni korona és a (hajdúnánási) Bocskai korona. Ezek a jogilag utalványnak számító készpénz-helyettesítő fizetőeszközök, rövidebben fogalmazva: forgatható utalványok. Ez az utalvány tehát nem pénz, rá a pénzteremtés jogi szabályai nem vonatkoznak, a jelenlegi szabályozási környezetben nem engedélykötelesek. Ugyanakkor a forgatható utalványokra sincs érvényes, elfogadott jogi szabályozás, bár e területen az első lépések megtétele már megtörtént.

A helyi pénzek általában helyi önkormányzatok, civil szervezetek és a kibocsátások fedezete kezelésére vállalkozó hitelintézet együttműködésével kerülnek forgalomba. A kibocsátók célja jellemzően a helyi pénzforgalom felgyorsítása, a tőke helyben tartása, a helyi termékek fogyasztásának elősegítése. E hatások mellett a helyi pénz turisztikai vonzerőt is gyakorol, valamint közösségformáló, közösségteremtő ereje is fontos társadalmi tényező.

Kulcsszavak

szabadpénz, Silvio Gesell, helyi pénz, Kékfrank, Balatoni korona, Bocskai korona

Summary

Three types of local money were in circulation in Hungary in June 2013: The first one, the Kékfrank (in Sopron) was created in May 2010, the Balatoni korona (around Veszprém) and the Bocskai korona (in Hajdúnánás) were established in 2012. These are cash substituting tenders legally counting as bills; in short they are negotiable instruments. Therefore, they are not money; they are not subject to the legal rules of money creation and under the current regulation circumstances they are not subject to licensing. However, there are no valid legal regulations with reference to the negotiable instruments, though there have been efforts made in this respect.

Local money is usually created with the cooperation of local governments, non-governmental organisations and lending institutions that offer to cover the local money-issue. The issuers typically aim at boosting the local money circulation, keeping the capital at the location and encouraging the consumption of local products. In addition to these effects, local money means touristic attraction and its community-forming and community-creating effects are also an important social factor.

¹ (1959-2013): egyetemi habil. docens, dékán, Kaposvári Egyetem, egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem

² egyetemi docens, mb. dékán, Kaposvári Egyetem, e-mail: dolgos.anett@ke.hu

³ egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, Kaposvári Egyetem, e-mail: jozsef.varga@uni-corvinus.hu

Bevezetés

A magyarországi helyi pénzek tanulmányozásában vizsgálataink kiinduló pontja, hogy az emberiség – és különösképp a nyugati civilizáció – fenntarthatatlan úton jár (klímaváltozás, fajok kihalása, öregedő társadalom, magas munkanélküliség, fenntarthatatlan energiafogyasztási attitűdök stb.). Figyelembe véve azonban pénzügyi eszközeink és monetáris rendszerünk motivációinkat alakító tulajdonságait, ma már egyértelműen igazolható, hogy az sokkal inkább a probléma részévé, mint a megoldás eszközévé vált. Uralkodó monetáris rendszerünk ugyanis olyan sajátosságokkal rendelkezik, amelyek a fenntarthatóság koncepciójával összeférhetetlenek. A gazdasági fellendülések és hanyatlások végtelen sora, az emberek rövid távú gondolkodása, a gazdasági növekedési kényszer, az extrém mértékű jövedelem- és vagyonkoncentráció és a társadalmi tőke alulértékelése mind a jelenlegi globális pénzügyi struktúra „természetes” velejárója.

A Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Kara már évek óta egyre komolyabb figyelmet szentel mind a fenntarthatóság, mind az alternatív finanszírozási stratégiák témájára. Kutatási projektjeivel, elemzéseivel, publikációival, továbbá számos szakmai szeminárium és workshop megrendezésével igyekszik lehetőséget biztosítani mind a diákok és kutatók, mind a gazdaság képviselői számára az új, konstruktív gondolatok megismertetésére, valamint az optimális megoldások felszínre kerülésére.⁴

A helyi pénz kibocsátása és működtetése

Az elmúlt több ezer évben számos közösség által kibocsátott helyi pénzek célja a szükségletek kielégítésének biztosítása és a környezetükben felmerülő gazdasági visszaesések hatásainak kivédése. Az egyre gyakoribb pénzügyi és egyben gazdasági válságok hatására a helyi pénz kezdeményezések ismét terjedésnek indultak szerte a világban.⁵ Tanulmányunkban azt a kérdéskört járjuk körbe, hogy a helyi, illetve közösségi fizetőeszköz valóban képes-e hozzájárulni egy régió gazdaságának fejlesztéséhez.

Abból indulunk ki, hogy amennyiben a helyi pénzek kibocsátása lehetővé teszi a kihasználatlan erőforrások és kielégítetlen szükségletek közti szakadék áthidalását, valamint a munka eredményét is a közösségen belül tartja, akkor ez a célkitűzés megvalósítható. Az alábbiakban összefoglaljuk, hogy milyen feltételezések alapján várható, hogy a helyi pénz kibocsátása segít a gazdasági aktivitás növelésében, illetve milyen területen várhatók előnyök a helyi pénz kibocsátása során. A helyi pénz kibocsátását az alábbi feltételrendszer fennállásával szokták magyarázni (Helmeczi-Kóczán 2011):

1. A hagyományos pénzügyi közvetítőrendszer nem alkalmas a helyi közösségek szolgálatára, mert nem veszi figyelembe a helyi érdekeket.
2. (a) A gazdaságban kevés a pénz.
2. (b) A pénz az optimálisnál lassabban forog a gazdaságban, a kamat a felhalmozást támogatja.
(A 2. pont a relatív pénzhiányt, ezen belül a 2. a) érv a pénztömeget, a 2. b) érv a forgási sebességet okolja)
a helyi pénz forgási sebessége nagyobb, mint az általa kiszorított valuta forgása
3. A helyi kereskedelem a helyi gazdaság számára előnyös, a más régiókkal kereskedés hátrányt okoz.

⁴ Az alternatív finanszírozási stratégiák kutatása a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0019 A Kaposvári Egyetem tudományos képzési tevékenységeinek és szakmai műhelyeinek fejlesztése keretében alapvetően három területre terjedt ki: a helyi pénzek kérdésköre, az iszlám bankrendszer sajátosságai és a szegények bankja működési modell.

⁵ A TÁMOP-program során elméletileg foglalkoztunk a külföldi helyi pénzek közül az Ithaca Hours, Time Dollars és a LETS rendszerekkel, gyakorlatban helyszíni szemlénk során a svájci duális pénzrendszerben a WIR szerepét és Németországban a Chiemgauer működését tanulmányoztuk.

4. A helyi pénz kibocsátásának pénzügyi előnyei vannak a helyi közösség számára.

A helyi pénz egyik legfontosabb bevétele a 100 %-os elhelyezett fedezet hozamának bevétele. E bevételeket tovább emeli, hogy a helyi pénz egy részét nem vásárlás céljára fordítják, mert a gyűjtők a helyi pénz egy részét bizonyosan emlékül félrerakják. További hatás, hogy – a jegybanki készpénzhez hasonlóan - az elveszett, megsemmisült helyipénz-jegyek összértéke szintén nem kerül beváltásra, tehát ez a kibocsátó szervezet adósságának csökkenése, azaz nyeresége. A helyi pénz speciális nyeresége, hogy a helyi pénzt beváltó pénzügyintézet jutalékot és/vagy eltérő vételi és eladási árfolyamot határoz(hat) meg a helyi pénz beváltására, ugyanúgy, mint a külföldi pénzeszközök (valuták) beváltása során.

A helyi pénz bevezetésének legnagyobb előnyeként azonban a helyi kereskedelem és gazdaság fellendülését, az adott régiók gazdasági teljesítményének emelkedését tekinthetjük. Ehhez kapcsolódóan meg kell még említenünk a nem elhanyagolható társadalmi és politikai szempontokat, az adott régió öntudatosságának, politikai büszkeségének emelkedését, amely - talán - a régióban lakó emberek boldogságának emelkedését jelenti.⁶ Tulajdonképpen ezen utóbbi célok a helyi pénz bevezetésének fő motívumai. Azért fontos erre a tényezőre itt röviden kitérnünk, mert a kereskedelmi hatást itt nem fejtjük ki és a társadalmi-politikai hatásokra sem térünk ki.

Silvio Gesell pénzelmélete, mint a helyi pénzek elméleti alapja

A helyi pénz mechanizmusának tanulmányozása során a helyi pénz elméleti alapjaként Silvio Gesell munkásságával foglalkoztunk. A helyi pénzek (utalványok) gyakorlati háttérét a válságok uralta korszakokban találjuk, Gesell munkásságát közvetlenül az 1880. évi argentinai és az 1929-1933. évi világgazdasági válság befolyásolta. Silvio Gesell (1862-1930) többek között egy sokat vitatott, sajátos elméletet kidolgozó kereskedő, autodidakta közgazdász, biztosítási ügynök, pénzügyminiszter, mezőgazdasági termelő, lapkiadó, gondolkodó, akinek elméletén alapszik a helyi pénzek kibocsátása. Nevesebb közgazdászaink egy részének lesújtó véleménye van Gesell munkásságáról, két lényeges kivételre azonban érdemes itt utalnom. John Maynard Keynes „A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete” művében foglalkozik Gesell munkásságával. Keynes úgy gondolta, hogy a jövő többet fog tanulni Gesell szellemétől, mint Marxtól. Irving Fisher magát "Gesell kereskedő szerény tanítványának" tartotta. Fisher lelkesen támogatta a kamatmentes pénzzel folytatott kísérleteket az USA-ban. Véleménye szerint a „szabadpénz a legjobb szabályozója lehetne a pénz forgási sebességének, amely a legzavaróbb tényezője az árszínvonal stabilizálásának. Helyes alkalmazása esetén néhány hét alatt kiségitene bennünket a válságból.”(Gesell 2004, A kiadó előszava 14. o.)

Silvio Gesell fő műve - A természetes gazdasági rend – a gazdaság megszabadítása a föld bérleti díjtól és a pénz kamatától, a szabad gazdaság létrehozása (Freiwirtschaft) – alapján az alábbi gondolatmenet állítható fel⁷:

1. A gazdaságban – többek között termelékenység és technológiai szempontok alapján – munkamegosztás válik szükségessé. A munkamegosztásnak Gesell nagy jelentőséget

⁶ Ez utóbbi hatásra szép példa a Chiemgauert, melyet mint utalványrendszert, nonprofit szervezet formájában hozták létre és bocsátották ki. A 2003-ban Németországban induló kezdeményezés többszöri nekifutás után vált meghatározóvá a Chiemsee térségében. Egy földrajztanár ötlete alapján, 6 diáklány munkássága révén jött létre a ma már több ezer felhasználót számláló kezdeményezés. Feladataikat 3 fő pontban foglalmazták meg: Chiemgauert, mint elszámolási eszköz gazdasági ügyeinek irányítása, további regionális valuták elszámolásának lebonyolítása és mikrohitelzés lebonyolítása euróban és regionális helyi pénzekben

⁷ E gondolatmenet bővebb kifejtését ld. Balogh-Varga 2012.

tulajdonított⁸. A munkamegosztás egy az egyedi termelőknél termékfelesleget hoz létre. Ez a továbbiakban csereszükséglet generál, azaz a gazdaságban csereeszköz-igény lép fel.

2. A gesell-i gondolatmenet alapján a pénzgazdálkodáson alapuló gazdaságban általános jellemvonás, hogy nincs elegendő csereképes pénz a piacon. Ennek főbb oka lehet például a pénz tartalékolása óvatossági és spekulációs célból. Ennek következtében a pénz forgalma akadályokba ütközik, a javak forgalma lelassul.

3. A fenti forgási sebesség lassulásának orvoslása érdekében a pénzre ezért a pénz felhalmozását büntető díjat (pénzhasználati, pénzvisszatartási illeték) kell kivetni. Ennek az intézkedésnek célja a pénz elértektelenítése (felhalmozási funkció visszaszorítása a forgalmi eszköz funkció javára). A pénzre tárolási díjat kell kivetni, hogy a pénz tárolása gazdaságilag költséges legyen – ugyanúgy költséges, mint az áruk tárolása.

Ennek a tárolási díjnak lehet megvalósulási formája a Schwundgeld, bélyeg(ek) ragasztása a pénz nominális értékének megőrzése érdekében. A fizetési kötelezettség technikailag a pénz tartóját terheli (tehát például bankba helyezés esetén a bankot), mindig aki a pénzt „tétlenül” tartja. Az elmélet lényege szerint a pénz forgási sebességének gyorsítása érdekében a pénztartás elkerülése, a „fogyasztási pénz” létrehozása.

4. Az elmélet negyedik eleme a pénz áru feletti aszimmetrikus hatalma: a pénz bármeddig tartható (mert nem romlandó és nincs tartási költsége), míg az eladóknál számít az időtényező (romlandó áruk és/vagy tárolási költségek). Ezzel az összetevővel részletesebben foglalkozva, összeállítottunk egy kisebb összehasonlítást, melynek alapja az áru és a pénz hatalmának szimmetriája. Szimmetrián Gesell definíciója alapján az egyenértékűséget értjük, mely szerint a pénz vagy áru felhalmozása az egyén számára közömbös (Gesell 2004, 328. oldal), azaz a gazdasági alanyok ugyanúgy választhatják megtakarítási eszközül az árut vagy a pénzt.⁹

Gesell elmélete szintén azon az aszimetrián alapszik, mely szerint a pénz uralkodik az áru felett. A pénz-áru viszonya Gesell szerint a nem romlandó hatalma a romlandó felett. A pénzkölcsönzöt nem szorítják „patkányok, molyok, rozsda, tűz- és tetőkárok” (Gesell 2004, 326. oldal), melyek az áru birtokosát arra készítetik, hogy áruját minél előbb cserére bocsássa. Ugyanakkor véleményünk szerint a geselli elmélet hiányossága, hogy Gesell nem számol a hitelintézeti szektor működési költségeivel, köztük a kitermelendő betéti kamattal. A geselli gondolatmenetben az árucserefolyamat leírása során (Robinzonád) csak a jelenbeni áru birtokosának (a tőkések) veszteségeiről van szó - holott a jövőbeni áru birtokosa (a munkás) nem független, társadalmi viszonyaitól elszakított lény: a cserefolyamatban az áru birtokosához hasonlóan ő sem tud várni sokáig, mert az ő oldalán is munkálkodik egy hatalmas erő szükséglet, a létfenntartás.¹⁰

Gesell kamatelmélete szerint a reálkamat a monetáris kamattól függ, ez utóbbi tényezői: a kockázati prémium, a várt inflációhoz kötődő prémium és az öskamat (sarc), mely a pénznek

⁸ „... a munkamegosztásról, életünk valódi alapjáról van szó” - Gesell 2004, 248. oldal)

⁹ Marx esetében a pénz és az áru egyenértékűsége fennáll, mely leginkább a P-Á-P képletben valósul meg. Proudhonnál a pénz hatalma nagyobb az áru hatalmánál, s ezt az aszimetriát az áru pénz szintjére felemelésével kívánta orvosolni. A Proudhon-i cserebankok ezt a célt szolgálták, az árut a pénz tulajdonságaival szerették volna felruházni. Keynesnél szintén a pénz hatalma érvényesül az áru felett, melynek kidolgozása a likviditási prémium és a hatékony kereslet elméletében valósul meg. A keynesi bírálat a geselli elmélet irányában ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a pénz likviditási hatalma részben a pénzhelyettesítők esetében is fennáll.

¹⁰ Inkább csak az érdekesség kedvéért felvetjük, de nem tárgyaljuk, hogy Gesell pénzelméletéből következtetéseket vont le a föld és a nők szerepére vonatkozóan. Gesell szerint a földet államosítani szükséges, ezt a folyamatot a földtulajdonos kártérítésével kell egybekötöni, és azután a földet bére kell adni a legjobb ajánlatot tévő gazdálkodónak. Gesell szerint a föld nem lehet magántulajdonban, mert így a spekuláció tárgyát képezi. A Föld az emberiségé, a szabadföld minden ember egyenlő jogát jelenti. Az így felépített szabadföldi társadalomban a nő függetlenedik a férfi uralta pénzügyektől, magát a gyermeknevelésnek szentelheti. Gesell szerint „minden egészséges nő abban a helyzetben lesz, hogy a mezőgazdaságban maga és gyermekei számára megkeresse a kenyeret” (Gesell 2004, 113. oldal).

a többi jószággal szembeni természetes előnyéből fakad. Ennek egyik oka, hogy a pénz elpusztíthatatlan és birtoklása nem jár költséggel, sőt tartása kamatbevételt hoz (felhalmozási eszköz funkció). Másrészt a pénz az egyetlen likvid jószág, mellyel bármi megvásárolható (forgalmi eszköz funkció).

A Gesell-i elmélet (egyik) sarokpontja tehát az őskamat. „Az árut pénzért veszik meg, őskamattal terhelve, és a fogyasztónak ismét pénzért adják el. És az áru eladásával a pénz megint felszabadul, hogy újabb zsákmányszerző útra induljon. Ez az igazi tartalma a P-Á-P' marxi képletnek. (...) Az őskamat, amelyek a pénz ilyen módon az árutól behajt, tehát nem egyszeri zsákmány. Az őskamat tartósan bugyogó forrás, és évezredek tapasztalata azt mutatja, hogy az éves forgalom 4-5 %-át kitevő átlagos zsákmánnyal lehet számolni.” (Gesell 2004, 340. oldal)

A helyi pénz kezdeményezések pontosan azért tudnak Gesell munkásságára alapozni, mert az utóbbi kiiktatja a gazdálkodás rendszeréből a kamatot. Ezzel a pénzt – pontosabban annak tartását – sebezhetővé teszi, ezzel a annak elköltését, vagyis a pénz forgását ösztönzi. Ez a helyi pénz működésének egyik legfontosabb várt előnye. A következő pontban ezeket a várható előnyöket foglaljuk össze.

Soproni Kékfrank – Balatoni Korona – Bocskai korona

Kutatásaink során alapvető célunk volt, hogy a három hazai kezdeményezést működésében, eredményességében is megismerjük. A nemzetközi példák jól rávilágítottak a területi, kulturális, társadalmi berendezkedésből adódó specialitások fontosságára. Így tehát biztosak vagyunk abban, hogy egy helyi pénzrendszer sikeressége alapvetően a lokális sajátosságok figyelembevétele nélkül elképzelhetetlen. Ezt jól mutatja a németországi Chiemgauer utalványrendszer szerveződése és folyamatos fejlődése, valamint a svájci WIR stabilitása. Hazánkban mindhárom helyi pénz tartalmaz sajátosságokat, mégis alapvető céljukban teljesen azonosak. Ez a cél a helyi vállalkozások támogatása és védelme a piaci mechanizmus alapján. Ehhez azonban mindhárom település más-más utat választott, részben azonos eszköz felhasználásával.

A *soproni Kékfrank* utalvány zászlós hajóként mutat utat az újabb és újabb törekvéseknek. A HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Korlátolt Felelősségű Európai Szövetkezet célja Sopron és vonzáskörzetében a határokon is átnyúló összefüggő járások gazdaságának élénkítése kékfrank utalvány használatával. A gazdaság élénkítését magyar és külföldi tagjainak gazdasági vállalkozásán keresztül végzi. A tagok tehát együttesen dolgozták ki és hozták létre az utalványrendszert, amely egy közös célként igyekszik a helyi gazdasági szereplőket erősíteni és a közöttük lévő forgalmat növelni. Az utalványokat 2010 májusában hozták forgalomba, több kevesebb sikerrel. A szövetkezet beszámolója, valamint az eddigi felmérések arra engednek következtetni, hogy az önkormányzat támogatásának, illetve részvételének hiánya esetlegesen hátráltatja a Kékfrank terjedését és használatát.

„A Szövetkezet (az Igazgatóság döntése alapján) kezdeményezheti a forgalomban lévő utalványok egy részének vagy egészének visszaváltását. A tagok illetve elfogadóhelyek kötelesek a birtokukban lévő Kékfrank utalványokat a fenti döntésben meghatározott módon visszaváltani.” (Működési Szabályzat 5.2. pont). Már a működési szabályzatban foglaltak is utalnak rá, hogy egyfajta hangsúlyeltolódás látszik a kékfrank esetében a kibocsátása óta. A gazdaság erősítő, fellendítő elsődleges célt inkább a társadalmi célok előtérbe helyezésével kívánják elérni: „amikor három és fél éve foglalkozni kezdtek a gondolattal, még abból indultak ki, hogy a helyi pénz segíthet a gazdasági-pénzügyi problémák orvoslásában. Ma viszont azt gondolják, hogy ennél is fontosabb humán erőket megmozgató, közösségszervező szerepe.” (Figyelő Online 2013.03.22 17:40)

1. táblázat
 HA-MI-ÖSSZEFOGUNK Korlátolt Felelősségű Európai Szövetkezet
 beszámolójának adatai 2010-2011 évben ezer Ft-ban

	2010	2011
Üzemi/üzleti eredmény	-265	-4147
Pénzügyi műveletek eredménye	-292	548
Adózás előtti eredmény	-557	-3623
Mérleg B/IV. Pénzeszközök	-	8270
Mérleg F/III. Rövid lej. köt.	-	10315

Forrás: 2010, 2011 beszámoló HAMI Összefogunk Szövetkezet

Az eredménykimutatás és mérleg adatok alapján levont következtetések arra utalnak, hogy egy feltételezett 7 %-os betéti kamatlábbal számolva, a szövetkezet 2011-ben a körülbelül 10 millió forint tagok által elhelyezett összeg után 8 millió forintos kamatbevételt realizált

A Balatoni Korona

A balatoni korona hazánk második helyi pénz rendszere, amely egy a sopronival ellentétben felülről a Balaton felvidéki önkormányzatok együttes kezdeményezésére indult el 2012-ben. Az alapító önkormányzatok elkötelezték magukat aziránt, hogy a nekik fizetendő díjakat, kiosztandó jutalmak pénzmozgásait utalványban bonyolítják le.

Egy hároméves első működési szakasz beindítása körülbelül 10 millió Ft költséget jelentett a kibocsátónak, ami az utalvány tervezését és nyomtatásának költségeit tartalmazza. A csatlakozott elfogadóhelyek közül az élelmiszerboltok bonyolítják le a legnagyobb forgalmat a vállalkozói szektor oldaláról.

A bevezetés óta bár rövid idő telt el, de számos nehézséggel kell szembenézni Leitold László a Balatoni Korona Zrt. vezérigazgatója szerint. Ezek lényegében már a soproni kétkorona esetében is jelentkező problémák:

- Jogszabályi háttér hiánya (pl. Veszprémi Egyetem esetében)
- Erzsébet utalvány konkurenciája
- Anyagi korlátok szűkösége

A Bocskai Korona

Szintén alapvetően az önkormányzat kezdeményezésére elindult hazai helyi pénz a Bocskai Korona. A kibocsátó véleménye szerint az elfogadottsága igen nagy, a körforgásban lévő 15 millió Ft értékű korona visszaváltási aránya csekély. A 15 millió fedezetként szolgáló pénztömegeből 10 milliót az önkormányzat finanszírozott, főként az év végi segélyezés, jutalmazás részeként. Ez is az egyik fő törekvési irányuk. Azaz, hogy a segélyeket, jutalmazásokat (pl. lakásfenntartási támogatás) Bocskai koronában fizessék, illetve hogy ha adót nem is lehet benne fizetni, de elérjék, hogy a helyi közszolgáltatásokért is lehessen az új pénzhelyettesítő utalvánnyal fizetni.

A jelenleg kizárólag utalvány formájában létező fizetőeszköz átváltási díja 2%, és lejáratú idővel (2016. december 31.) rendelkezik. Még kérdés ugyan, hogy elektronikus formában is működtessék-e a sikeresnek mutató pénzhelyettesítőt, azonban nem zárkoznak el ennek lehetőségétől, sőt –figyelembe véve a kor technikai vívmányait – komoly potenciált látnak benne.

A város vezetésével lefolytatott mélyinterjúból kiderült, hogy egyelőre nem lát komolyabb nehézséget a rendszer működtetésében, minden kidolgozottan, átgondoltan történik, és meglátásuk szerint viszonylag dinamikus fejlődik a kiegészítő pénz struktúra. Ehhez nagyban hozzájárul a város kultúrája is, amely történelméből adódóan szeretne minél

önállóbb, független közösség maradni. Az emellett megjelenő komoly marketing tevékenység, amely a Bocskai Koronát már bevezetése előtt megismertette a vállalkozókkal és lakossággal, elérte, hogy maga a város közössége várja a felvázolt újdonság megjelenését. A bevezetés sikerének egyik másik fontos eleme a rendszer rugalmassága. A vállalkozókkal történő egyeztetések, tárgyalások során igyekeztek figyelembe venni az üzleti szféra igényeit, lehetőségeit is és ahhoz igazítani a szabályokat.

2. táblázat
A hazai helyi pénzek összehasonlítása

	Kékfrank	Balatoni korona	Bocskai korona
Kibocsátás	2010. május 7.	2012. március 22.	2012. július 22.
Elfogadóhely	650	200	50
Forgalomban lévő és cél hp (millió Ft)		10-15, 50	30
Kibocsátó	Ha-Mi Összefogunk Európai szövetkezet	Balatoni Korona Zrt.	Hajdúnánási Holding Zrt.
Hitelintézet	Rajka és Vidéke Tksz.	Kinizsi Bank	Polgár és V. Tksz.
Folyamatos költség	-	-	10.000 Ft/év
Visszaváltás	0,25 % + áfa, min. 500 Ft + áfa	2 % + áfa, min. 200 Ft	2 % + áfa, min. 500Ft
Lejárat	nincs	2016.12.31.	2016.12.31.
Vezető	Perkovácz Tamás	Leitold László	Horváth Tibor

	Soproni kékfrank	Balatoni korona	Bocskai korona
Visszaváltási lehetőség	bárki	Társaság részvénye, tisztviselője, együttműködő partner, szerződött elfogadóhely	Szerződött elfogadóhelyek
Jövedelmi elfogadási kör	-	Béren kívüli juttatás	Béren kívüli juttatás
Önkormányzati kapcsolat	nincs	van	van
Kiemelkedő kedvezmény			Hajdúnánási gyógyfürdő 20 %, temetkezési váll 20 %

Forrás: www.balatonikorona.hu, www.bocskaikorona.hu, www.kekfrank.hu, helyszíni szemlék (2012), mélyinterjúk (2012)

Önkormányzatok és a helyi pénzrendszerek

Az önkormányzatok szerepvállalása, mint látjuk igen eltérő lehet a helyi pénz bevezetésénél, működésénél. Természetesen nem szükségszerű, hogy az önkormányzat oldaláról induljon el a kezdeményezés, de a mai működő helyi pénzrendszerek esetén már erre is látunk példát. Ha helyi kormányzás szerepét vizsgáljuk, akkor alapvetően 4 különböző magatartást tudunk megkülönböztetni.

A helyi közhatalom lehet aktív és passzív szereplője is az alternatív pénzügyi megoldásnak.

Passzív önkormányzat, aki nem kíván részt venni semmilyen formában ebben a kezdeményezésben. Azonban ez az eset is két féle lehet.

Ha *passzív és elutasító* is az önkormányzat, akkor sajnos a várt eredmények is kétségessé válhatnak. Hiszen a kezdeményezést minden szegmensben valószínűleg támadni fogja, amiben akár a helyi gazdaság kiemelt vállalkozásai, illetve azok vezetői is részt vesznek. Ha aktívan nem is tudnak a helyi közösségi döntésekben közreműködni, a városvezetés biztosan nem a számukra kedvező vagy előnyös döntéseket hoz majd. Azaz az eltérő érdekek már csírájában fogják megakadályozni a helyi pénz működését. A nagyvállalatok inkább kizárják magukat a rendszerből, hiszen a közhatalommal való alkupozíciója emiatt jelentősen romolhat.

Egy másik formája az önkormányzat passzív szerepvállalásának az *elfogadó* közhatalom. Erre számos példát találunk a múltban és a jelenben is. Ha passzív, de elfogadó típusú a városvezetés, akkor elfogadja a magánszféra kezdeményezését, de jellemzően elvi bizonytalansága miatt nem csatlakozik a kezdeményezéshez. Azaz nem támadja a benne résztvevőket. Ennek következményeként a rendszer igen kis forgalommal, eredménnyel lesz/van jelen a helyi gazdaságban. Erre nagyszerű példa Sopronban a Kékfrank. A nemzetközi gyakorlatban azonban számos esetben ellenkező példáját találjuk, pl. svájci WIR. Az önkormányzat aktív szerepvállalása szintén kétféleképpen valósulhat meg. Bekapcsolódhat a működtető szervezet (pl. szövetség) munkájába tagként. Ezzel vállalva

azt, hogy *elfogadóhelyként* működik. Azaz lehetőséget biztosít arra, hogy a közte és a magánszféra között létrejövő pénzügyi tranzakciókat, vagy annak egy részét helyi pénzben bonyolítja le. Ehhez elég egy egyszerű gazdasági körforgást elemeznünk és máris látható, hogy hány ponton kapcsolódhatnak egymáshoz a kezdeményezés aktív szereplői. Azt is mérlegelnünk kell azonban, hogy ez a helyi közhatalom számára inkább hosszú távon jelenthet majd pénzügyileg is mérhető eredményt. Kezdetben ez csak plusz ráfordítással jár a számára.

Nagyon hasonló az önkormányzat helye a negyedik esetben is, amikor az önkormányzat *aktív tagként kezdeményezi* a bevezetést. Azaz a létrehozó intézmény kialakításában a kezdetektől meghatározó szerepet vállal, számára valamekkora, az induláskor szükséges mértéket részben, akár egészében fedező tőkét bocsát rendelkezésre, és mint elfogadó valamint beváltóhely működik. Erre ma már a Balatoni Korona, mint 5 önkormányzat együttműködésével alapított helyi pénzrendszer kiváló példa.

Igen fontos, hogy az önkormányzat a létbe elhelyezett 100 százalékos fedezetet hitelfelvételre, a „pénzkibocsátással járó egyéb előnyök kihasználására nem tudja, és nem is tudhatja a mai, hazai értelemben vett helyi pénz esetében felhasználni. Nem teheti ezt annál inkább sem, mert a helyi pénz csak meghatározott körben és formában képes a törvényes nemzeti fizetőeszköz helyettesítésére, nem tudja azt azonban sem fedezet nélkül forgalomba hozni, sem pedig akár a piac igényei, akár pedig esetleg saját költségvetési érdekei szerint megsokszorozni (multiplikálni). A helyi vásárlóerő fokozására itt elsődleges eszköz a forgási sebesség növelése (ez technikailag erősen korlátos), illetve az eredetileg máshol elkölteni szánt pénzek különböző ösztönzőkkel való „becsatornázása” és megfelelő ellenérdekeltségi viszonyok fenntartása a helyi pénznek nemzeti valutára váltásával szemben. Ez utóbbiakra természetesen csak akkor lehet reális esély, ha helyi pénzben az áru- és szolgáltatásvásárlástól a közterhek legalább egy részéig valós, érdemi a gazdasági szereplő szándékai közt egyébként is szerepelt tranzakciók lebonyolítására nyílik lehetőség. (Balogh L. – Parádi-Dolgos A., 2012)

Összességében tehát megállapíthatjuk, hogy a mai működő helyi pénzrendszerek igen átfogó közgazdasági illetve pénzügyi alapokon nyugszanak. Természetesen mindegyik alapvető célja a hatékonyabb és eredményesebb helyi gazdaság kialakítása és bővítése. Ma már újra jelentős szerepet kapnak társadalmi, szociológiai szempontok is, amiket az elmúlt idősakra jellemző gazdasági fejlődési irányok, mint a globalizáció jelentősen háttérbe szorított. Az eddigi tapasztalatok egyértelműen igazolják, hogy először a gondolkodásmód formálása, a közösségek erősítése, az első lépés, amelynek sikeressége nélkül csak csekély eredményességet várhatnak el a kezdeményezők.

Irodalom

- Balogh László, Varga József: A helyi pénz kezdeményezések alapja: Silvio Gesell pénzelméletének mai üzenete. *Gazdaság és morál: tiszta társadalom, tiszta gazdaság* Széchenyi István Egyetem. Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar. Győr 2012
- Balogh László, Palkó Sándor, Varga József (2012): A helyi pénz mennyiségének becslése pénzügyi szempontból a kaposvári helyi pénz esetében. Sapiientia Egyetem (szerk. Lázár Ede). Státus Kiadó, Csíkszereda
- Balogh L. – Parádi-Dolgos A.: Az önkormányzat szerepe a helyi pénzügyekben A virtuális intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, IV. évfolyam 1.szám (No.7), Szeged 2012. ISSN 2026-1396 pp.133-141.
- Belanka Csaba István, Dr. Nagy Erika (2009): Szeghalom kistérség többcélú társulási gazdaságfejlesztési programjának aktualizálása. Békéscsaba
- Fritz Schwarz (1951 pünkösdjén): *A wörgli kísérlet*. Wörgl
- Gesell, Silvio (2004): *A természetes gazdasági rend*. Kétezerregy kiadó
- Helmeczi István, Kóczán Gergely (2011. április): A „helyi pénznek” nevezett utalványokról. *MNB-szemle* MNB
- Keynes, John Maynard (1965): *A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete*. 23. fejezet KJK, Budapest
- Kun János (2006): A pénzhelyettesítőkről. Tanulmány PSZÁF Budapest
- Madaras Attila, Varga József (2011): A helyi pénz seigniorage-hatása. Gazdasági és üzleti kihívások a Kárpát-medencében. Sapiientia Egyetem (szerk. Lázár Ede). Státus Kiadó, Csíkszereda, 223-231. p.
- Madarász Aladár 2005: Szabadpénz az alvilágból. *Budapesti Könyvszemle* 17. évf. 2. szám 152-162. oldal
- Nemes Nagy József (kutatásvezető), Lócsei Hajnalka, Kiss János Péter, Jakobi Ákos (2003): *A Balaton régió gazdasági fejlettsége a GDP térségi becslése tükrében*. R-DATA Bt, ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest, 2003. június
- Pavlin Rita, Parádi-Dolgos Anett, Balogh László (2011): *Optimális helyi pénz-övezet. Adóz(z)unk a jövőnek? Modern pénzügyek – Uniós kihívások* Pénzügyi, adózási és számviteli szakmai konferencia, Sopron, 2011. október 6-7. (CD) ISBN: 978-963-89173-2-4
- Tóth Balázs István (2011): A helyi valuta szerepe a lokális gazdaságfejlesztésben. *Pénzügyi Szemle*, 2011/1. szám

